

Hidroelektrana Buk Bijela i sistem hidroelektrana na gornjoj Drini

Buk Bijela je jedna od 14 planiranih hidroelektrana na gornjoj Drini i njenim pritokama. Njena izgradnja bi onemogućila migraciju veličanstvene mladice i nanijela štetu lokalnom rafting turizmu. Razvoj ovog projekta obilježen je nizom kršenja različitih zakona i prava.

Photo: Katja Jemec

Ključne činjenice

- Snaga: 118 MW
- Dio kompleksa “Gornja Drina”, zajedno sa hidroelektranama Foča snage 44MW i Paunci snage 43 MW.
- U julu 2017. godine potpisan je memorandum o projektu sa Kineskom nacionalnom aerotehnoškom međunarodnom inženjerskom korporacijom (AVIC-ENG).
- Od septembra 2025. godine, čini se da finansiranje nije osigurano.

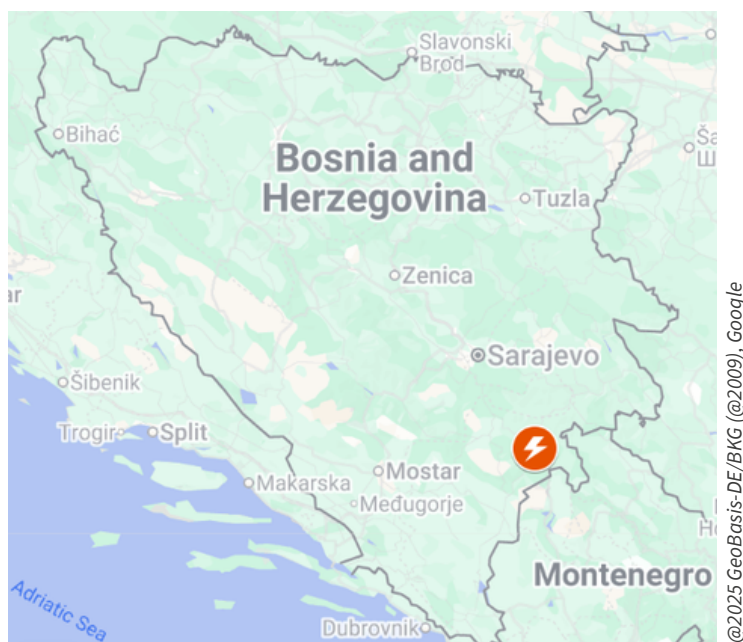
Ključni problemi

- Hidroelektrane na gornjoj Drini bi uništile ključno stanište za mladicu, koja je globalno klasificirana kao ranjiva i ugrožena u EU.
- Nova procedura procjene uticaja na okoliš započela je 2024. godine, ali izgleda da će isključiti većinu kumulativnih uticaja planiranih hidroelektrana u tom području.
- U toku je pravni spor o tome da li entitet Republika Srpska treba dobiti saglasnost na državnom nivou za izdavanje koncesija za projekat.
- Nedostatak informacija o izvodljivosti projekta dostupnih javnosti.

Pozadina

Rijeka Drina nastaje spajanjem crnogorskih rijeka Tare i Pive na granici s Bosnom i Hercegovinom (BiH), u području koje je popularno za rafting i ribolov. Hidroelektrana Buk Bijela planirana je na Drini unutar BiH, dok se njen rezervoar proteže 11 kilometara uzvodno do crnogorske granice.

Veća verzija projekta hidroelektrane Buk Bijela osporava se još od 1970-ih zbog svojih uticaja na zaštićeni [kanjon Tare u Crnoj Gori](#) - UNESCO-ovu Svjetsku baštinu i dio [Nacionalnog parka Durmitor](#). Trenutnu verziju projekta promovira Elektroprivreda Republike Srpske (ERS), javno preduzeće u vlasništvu entiteta Republika Srpska. I ova verzija projekta ostaje izuzetno štetna, posebno jer se planira izgradnja hidroelektrana Foča i Paunci nizvodno, kao dio istog kompleksa. Četvrta hidroelektrana, HE Sutjeska, snage 44 MW, također je bila planirana, ali su ti planovi napušteni.

Pravni izazovi u vezi s okolišnim dozvolama

Projekt izgradnje hidroelektrane Buk Bijela više puta je bio pravno propitkivan od strane organizacija civilnog društva i Republike Crne Gore, zbog pokušaja Republike Srpske da nastavi s projektom na osnovu stare i neadekvatne procjene uticaja na okoliš (EIA).

Nakon odluka [UNESCO-a](#) i [Espoo konvencije](#), te [procesa posredovanja](#) koji je vodilo Tajništvo Energetske zajednice, 2024. godine započet je novi proces procjene uticaja na okoliš. Međutim, elaborat zaštite okoliša pokazuje da će se uticaji Buk Bijele ocjenjivati samostalno u glavnoj studiji, a ne u kombinaciji s ostalim postrojenjima u kompleksu Gornja Drina. Neka od drugih planiranih postrojenja u toj oblasti biće isključena iz odjeljka o kumulativnom uticaju u studiji uticaja na okoliš što potkopava cijeli smisao.

Federacija Bosne i Hercegovine i organizacije civilnog društva su doveli u pitanje provedbu novog procesa procjene uticaja na okoliš, s obzirom na to da ustavna pitanja ostaju neriješena.

Tužba Ustavnom sudu

U decembru 2020. godine, 24 poslanika iz Parlamenta Bosne i Hercegovine objavila su da su podnijeli zahtjev Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine da ispita odluke Vlade Republike Srpske o davanju koncesija za hidroelektrane Buk Bijela, Foča i Paunci.

Tvrdili su da te odluke krše ustav, jer onemogućavaju institucijama na državnom nivou da upravljaju državnom imovinom – u ovom slučaju, rijekom koja čini dio granice zemlje. Također su tvrdili da su prethodne odluke Ustavnog suda bile prekršene, koje su utvrdile da su riječna korita i vode javna dobra i državna imovina.

Dana 16. jula 2021. godine, Ustavni sud je donio [djelimičnu odluku](#), utvrdivši da postoji spor u vezi sa odlukom Republike Srpske o dodjeli koncesija, i naredivši Komisiji za koncesije Bosne i Hercegovine da razjasni situaciju u roku od tri mjeseca. Međutim, zbog [problema u vezi s sastavom Komisije](#), do septembra 2025. godine naredba da se situacija treba razjasniti još uvijek nije provedena.

Interes kineskih kompanija

Republika Srpska je u julu 2017. godine potpisala [memorandum o izgradnji projekta](#) sa kineskom kompanijom AVIC-ENG. Međutim, [2023. godine je objavljeno](#) da su tri druge kineske kompanije – Dongfang, Sinohydro i China Energy Engineering Corporation – dostavile ponude za izgradnju projekta, u zatvorenoj proceduri bez javnog poziva za dostavljanje ponuda. Kasnije u toku godine, lokalni mediji su [izvijestili](#) da su kompanije zabrinute zbog ustavnih pitanja vezanih za projekat. Prema dostupnim podacima od početka septembra 2025. godine, izgleda da nijedan ugovor nije potpisan.

Evropska banka za obnovu i razvoj i Svjetska banka su obe potvrdile da neće finansirati projekat. [Izveštaj Svjetske banke](#) iz 2021. godine otkrio je nekoliko nedostataka u procjeni uticaja na životnu sredinu (EIA) za projekat i predložio potpuni redizajn projekta.

Mladica (Hucho hucho) by Liquid Art (CC BY-SA 4.0)

Drina – ključno stanište za mladicu

Rijeka Drina predstavlja najznačajnije stanište za mladicu (Hucho hucho) u smislu dužine staništa. Tokom posljednjih 100 godina, mladica je doživjela [veliki pad](#). Sada se može pronaći samo u nekim od najčišćih rijeka jugoistočne Evrope. Ova riba je veoma osjetljiva na nizak nivo kisika i umjerene nivoe zagađenja i dobar je pokazatelj zdravlja rijeka. Sveukupno, [IUCN](#) smatra ovu vrstu 'ranjivom', a u EU 'ugroženom'. Brane su jedna od [glavnih trenutnih prijetnji](#) koje utiču na ovu vrstu, njen plijen i stanište.

Mladica je [zaštićena](#) prema Aneksu III Bernske Konvencije i Aneksu II Direktive o staništima Evropske unije kao vrsta od zajedničkog interesa čija [zaštita](#) zahtjeva određivanje posebnih područja zaštite. To znači da, da je rijeka unutar EU, dijelovi značajni za mladicu, uključujući gornju Drinu, gotovo sigurno bi bili uključeni u mrežu zaštićenih područja Natura 2000 i definitivno pod Evropskom direktivom o vodama – koja u praktičnom smislu zabranjuje projekte koji degradiraju dobar ekološki status vodnih tijela. Dakle, ovaj projekat vjerovatno ne bi bio odobren.

[Izveštaj](#) naučnika sa BOKU univerziteta iz Austrije iz 2024. godine istakao je poražavajuće posljedice koje bi hidroelektrana Buk Bijela imala na migraciju mladice, zajedno sa hidroelektranama na njenim pritokama koje bi spriječile mriještenje. Tri postrojenja su već u izgradnji na rijeci Bistrici, što „će rezultirati značajnim ili potpunim gubitkom mrijestilišta“, prema riječima naučnika. Pritoka Čehotina također je važna za razmnožavanje mladice, ali je i ona ugrožena razvojem hidroelektrana.

“

Razvoja hidroelektrana, uključujući mikro-hidroelektrane u rijekama koje imaju samoodržive populacije mladice ne smije biti.

”

Freyhof i saradnici u vezi sa [Hucho hucho in the Balkan region](#) izvještajem